

CZU: 373.5.046.16:37.014

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4277352>

ROLUL LICEELOR ÎN REȚELELE INTERORGANIZAȚIONALE

Andra-Ramona BORS

Universitatea de Stat din Moldova

În ultimii ani, utilizarea rețelelor interorganizaționale ca strategie de management educațional a luat rapid amploare și studierii acestor tipuri de rețele i se acordă o atenție deosebită. Datorită faptului că studiul acestor rețele a fost fragmentat prin abordări și analize diferite, scopul revizuirii principalelor concepte a fost să aducă în discuție indicatori cu valoare practică pentru persoanele din organizațiile școlare de tip liceal care gestionează sau lucrează în rețele interorganizaționale.

Cuvinte-cheie: *rețele interorganizaționale, liceu, organizații, strategii de management educațional.*

THE ROLE OF HIGH SCHOOLS IN INTERORGANISATIONAL NETWORKS

The use of interorganizational networks as an educational management strategy and the study of these types of networks has grown rapidly in recent years. Due to the fact that the study of these networks was fragmented through different approaches and analyses, the purpose of reviewing the main concepts was to bring into question indicators of practical value for people from high school type of organizations who manage or work in interorganizational networks.

Keywords: *interorganizational networks, high school, organisations, educational management strategies.*

Introducere

Înțelegerea cercetărilor cu privire la rolul liceelor în cadrul unor rețele interorganizaționale e de importanță majoră dacă luăm în considerare faptul că organizațiile nu mai pot funcționa doar ca entități separate, ci neapărat în conexiune unele cu altele.

Rețele interorganizaționale

Activitatea unei organizații de tip liceal presupune legături stabilite între aceasta și altele de același tip sau de alte tipuri, în fapt, legături între actorii ei: membri, beneficiari și colaboratori, astfel formându-se *rețele interorganizaționale*. Noțiunea a fost introdusă de E.Durkheim încă din anii 1900, conform căreia solidaritatea sistemică apare din relațiile economice și non-economice dense din subsistemele locale conectate prin relațiile instituționale [1, p.146].

În mod similar, însă mult mai târziu, în lucrarea *Organizații și comportament organizațional*, Mihaela Vlăsceanu definește rețeaua ca fiind „un set de noduri – persoane, organizații, legate printr-un set de relații sociale – prietenie, transfer de fonduri, de un tip specificat” [2, p.147].

Ne interesează **rolul liceului (ca organizație educațională de formare a elevilor) în relație cu alte instituții și organizații**. Privitor la rețelele organizaționale, acestea sunt relațiile existente între o organizație liceală concepută ca organizație de referință și legăturile stabilite în plan orizontal sau vertical cu alte organizații de tip similar sau diferit, interconectate prin diverse relații de tip social sau economic.

Referindu-ne la evoluția rolului și accepțiunii date liceului în timp, constatăm următoarele: dacă pentru grecii antici Liceul (lat. *Lycéum* și *Lycium*, d. vgr. *Lykeion*, *Lykeios*) reprezenta un *loc de exercițiu situat afară din Atena și plantat cu arbori, unde Aristotele predă filozofia sa, ori unul din cele trei gimnazii din Atena, aproape de templu lui Apoline*, azi este *școală secundară cu șapte sau opt clase sub direcțiunea Statului*, care prepară mai ales pentru intrarea în universitate. (În multe țări e tot una cu gimnaziu). Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește **liceul** ca fiind *ciclul de învățământ urmând ciclului gimnazial în care se predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii*. O altă definiție a liceului regăsită în același dicționar: *școală de cultură generală, în care sunt admiși absolvenți ai școlilor generale și unde se predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii* [3].

Așadar, liceul ca accepțiune evoluează de la un *loc de exercițiu* la școală, ba chiar ciclul de învățământ, în interiorul căruia se vor înregistra procese multe, diverse și complexe. Aceste elemente îl vor obliga la relații la fel de diverse și vitale îndeplinirii rolului ca instituție aflată *sub direcțiunea Statului*, la dispoziția tuturor celor care „intră” și „ies” în fiecare etapă a procesului asumându-și păstrarea, dezvoltarea legăturilor pe care fiecare participant le avea stabilite anterior.

Legăturile stabilite între licee și alte organizații sunt dictate de distribuția resurselor și deseori de structura socială. Interesele comune duc la posibilitatea de a obține resurse de toate tipurile: informaționale, financiare, materiale. Mihaela Vlăsceanu menționează că organizațiile de tip rețea înlocuiesc aproape în totalitate relațiile verticale de coordonare și control cu relațiile laterale [4, p.225]. Rețelele organizaționale au apărut „odată cu recunoașterea faptului că ele nu pot funcționa și nu pot obține avantaje prin izolarea de competitori, ci, mai degrabă, intrând într-o țesătură complexă de interacțiuni, bazată pe relații de cooperare” [5, p.168]. Așadar, rețelele interorganizaționale sunt legături complexe în nodurile cărora se află organizațiile. Relațiile se referă la toate interacțiunile și schimburile dintre organizații identice sau diferite, fundații, asociații profesionale, guvernamentale sau neguvernamentale. Vom adapta această teorie la organizațiile liceale responsabile de educația elevilor.

Rețelele interorganizaționale sunt descrise tridimensional conform cubului interorganizațional de către Baker și Faulkner, care le clasifică în trei categorii: populații, domenii și organizații de referință [6, p.156].

Analizând cele trei concepte, constatăm următoarele: *populațiile* se referă la actorii instituționali, și anume – la relațiile dintre producători, furnizori, beneficiari, unde furnizorii și beneficiarii sunt considerați organizații distincte. *Domeniile* sunt spații în interiorul cărora se construiesc o multitudine de legături care pot fi: schimburi, alianțe strategice, acțiuni politice. Iar o *organizație de referință* funcționează ca nod într-o rețea, are acces la resursele instituționale ce decurg din legitimitatea și statusul rețelei organizaționale; ca urmare, actorii/indivizii dobândesc statusul rețelei de apartenență. Un beneficiu este acela că atunci când o organizație școlară intră într-o rețea cu altele recunoscute ca eficiente, care oferă produse sau servicii de calitate, atunci cea nou - intrată va beneficia de renumele celorlalte. Importanța sporită în formarea rețelelor și în dirijarea fluxurilor informaționale cu vechile legături instituționale sau organizaționale. Cel mai mare atu este accesul la cunoaștere, la resursele informative constituite într-un bun colectiv deținut de toate nodurile rețelei, respectiv de toate organizațiile. Astfel, informația este schimbată permanent între organizații, între indivizi, datorită legăturilor dintre noduri, cu efect imediat de îmbunătățire a serviciilor, crescând capacitatea de învățare și cea inovativă a personalului, deoarece membrii acestor rețele reușesc performanțe organizaționale datorită folosirii în comun a unor resurse materiale, financiare și umane.

Există și dezavantaje ale apartenenței la o rețea în care se fac permanent schimburi informaționale, deoarece în mediul concurențial o organizație are acces la informații secrete ale unei organizații cu care se află în competiție. În plus, obligativitatea respectării unor norme comune poate conduce la îngrădirea creativității și a mobilității ori la neputința de a se alătura altor rețele de interes.

O rețea funcțională va elimina aceste dezavantaje, fiind bazată pe încredere, normele și legile fiind asumate și nu impuse, iar legăturile cu alte rețele putându-se face cu ușurință.

La baza analizei rețelelor se află diada – două organizații aflate în interacțiune. Luând în considerare multitudinea relațiilor ce se pot stabili între două organizații, se poate spune ca există mai multe diade, chiar mai multe seturi (dacă ne gândim la producător, furnizor și beneficiar), acestea ducând la creșterea interdependenței, a parteneriatelor sociale, a înțelegerilor informale în detrimentul contractelor formale. Cele două părți își împărtășesc informația și își armonizează procesul decizional.

Dacă seturile de relații se stabilesc între trei organizații, apare triada, iar dacă sunt relații multiple între diferite compartimente ale organizațiilor – seturi de triade.

Totalitatea relațiilor stabilite de partenerii de mediu formează setul organizației; acestea pot fi legături între producători, între producători și furnizori, între producători și beneficiari sau combinate între cei trei actori. Setul organizațional este influențat de forțele instituționale, putere și competiție, primele fiind cele mai puternice și ultimele cele mai slabe.

Dacă mai multe organizații produc servicii identice sau asemănătoare și se află în același domeniu instituțional, stabilind relații, se formează *câmpul organizațional* și vor apărea: semnificații, reguli, norme, o *cultură organizațională* comună. Setul definește legături orizontale între noduri, în timp ce câmpul definește legături verticale și se formează în urma unor relații de schimb ori de competiție. Rezumând cele spuse anterior, câmpurile, setul, triadele și diadele formează rețele interorganizaționale în care nodurile sunt organizații producătoare, furnizoare de servicii educaționale sau beneficiare ale acestora.

Există trei dimensiuni importante ale unei rețele de tip școlar: centralitatea în cadrul rețelei generale; modul de configurare structurală a legăturilor; profilul partenerilor.

Performanțele unei organizații școlare de tip liceal sunt influențate de poziția acesteia în rețea, de caracteristicile principale ale membrilor rețelei, de modul în care își construiește legăturile cu aceștia pentru a obține

informații și a controla alte noduri. *Centralitatea organizației* liceale se referă la poziția pe care o ocupă organizația într-o rețea, dacă este implicată în multe legături în rețea, cu acces larg la informație. Dacă aceasta are ocazia de a învăța și posibilitatea de a controla, atunci este într-o poziție centrală, perfect vizibilă pentru ceilalți membri ai rețelei, cu multiple avantaje și cu posibilitatea de a deveni performantă.

Configurarea structurală a legăturilor se referă la relațiile stabilite între organizația de referință și celelalte organizații, fundamentând în acest mod reciprocitatea și încrederea, facilitând transmiterea informațiilor. Rețeaua de relații se construiește atât din legături puternice, cât și din unele mai slabe, pentru medii stabile, impredictibile.

Profilul partenerilor se referă la trăsăturile care influențează performanțele organizației la care ne referim: statusul acestora, caracteristicile rețelei, diferența tehnologică dintre parteneri și organizația de referință. Dacă statusul organizațiilor partenere este înalt, atunci și al celei de referință va fi considerat la fel. Organizația de referință care deține o tehnologie puțin performantă față de parteneri este avantajată datorită faptului că iese din starea de inerție, se adaptează la noile tehnologii, realizează activități inovative similare cu cele întreprinse în celelalte organizații, achiziționează informații noi, își extinde aria de cunoaștere și, dacă are legături cu parteneri ce dețin multe resurse, beneficiază de mai multe informații, având mai multe deschideri către alte rețele.

Participarea unei organizații în mai multe rețele are drept urmare efecte diferite asupra comportamentului ei în funcție de informațiile pe care le primește și tipurile de legături ce se stabilesc în cadrul rețelelor, organizațiile mai mici și mai noi obținând beneficii mai mari datorită transferului de status și accesului la resurse, devenind mai performante.

În cadrul unei rețele se vorbește despre capacitatea de absorbție a unei organizații, care depinde de cunoașterea deținută de către aceasta într-un domeniu, de nivelul de comunicare și de independența acesteia față de ceilalți membri ai rețelei, de mediul în care se găsește și care poate să genereze constrângeri sau oportunități. O organizație va lua în considerare relațiile de interdependență care se stabilesc între ea și alte componente ale mediului, de modul de repartizare a puterii în cadrul acestora, construindu-și propriile strategii de relaționare.

Tipurile de comunicare emergente din relațiile de interdependență care se stabilesc în cadrul unei rețele inter-instituționale sunt următoarele:

- Un emițător și mai mulți receptori.
- Exemplu: atunci când Ministerul Educației și Cercetării transmite un mesaj liceelor aflate în rețea cu acesta.
- Un receptor și mai mulți emițători, de exemplu: Ministerul Educației și Cercetării sau Inspectoratul Județean primesc mesaje de la licee.
- Mai mulți emițători și mai mulți receptori între licee diferite aflate în rețea cu alte organizații școlare de același tip sau de tip diferit.

L.Șoitu propune următoarea definiție a școlii: vom înțelege școala ca pe o instituție unde se comunică prin toate mijloacele, se învață și se realizează comunicarea pentru toate nivelurile și pentru orice context social ori tematic [7, p.14]. Același autor propune o schemă duală pentru tipurile de comunicare: schema divergentă (sau a arborelui) – caracteristică mai multor difuziuni în fiecare moment, o instituție asumându-și obligația de a crea rețele în care fiecare receptor va redistribui mesajul primit altor instituții interesate; schema convergentă presupune ca informația provenită de la instituții multiple să se concentreze către una singură. De exemplu: informațiile vin de la minister, inspectoratul școlar, CCD, organizații neguvernamentale, fiind adresate unităților de învățământ.

Strategii de coordonare interorganizațională

Sporirea gradului de interdependență organizațională duce la construirea și aplicarea unor strategii de funcționare a rețelelor, cum ar fi alianțele strategice, fuziunile, cooptările.

Alianțele strategice se realizează între furnizori și beneficiari, dar și între parteneri care sunt în competiție în alte domenii, având obiective comune și activități coordonate. Prin aceste tipuri de cooperare se transferă cunoștințele și resursele pentru îndeplinirea unor obiective trasate în curriculum.

De exemplu, există parteneriate, înfrățiri, proiecte transfrontaliere în baza unui Acord strategic între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și titlurilor științifice, acordate de instituții de învățământ acreditate în aceste două țări (Legea nr.39 din 12 martie 1999).

Fuziunile reprezintă strategii prin care organizații independente se alătură, formând una singură prin:

„ - integrare verticală: asimilarea activităților specifice diferitelor stadii ale unui proces care au fost anterior realizate de diferite organizații ce interacționau între ele și făceau schimburi;

- integrare orizontală: fuziunea între organizații care realizau activități identice pe care le extind;
- diversificare: o organizație acaparează altele, care nu sunt similare, pentru a-și deschide noi domenii de activitate" [8, p.154].

De obicei, aceste fuziuni au loc între organizații interdependente în privința fluxurilor de resurse și sunt deseori întâlnite în cazul organizațiilor școlare de tip liceal.

Cooptarea este o metodă prin care în organizația liceală apar reprezentanți ai unor grupuri, organizații sau agenții publice în vederea consultanței sau luării unor decizii.

Concluzii

Organizațiile liceale privite ca organizații de referință sunt subiectul principal de analiză al acestei cercetări în vederea identificării legăturilor stabilite în plan vertical și orizontal. Privită din plan orizontal, rețeaua de colaborare a unui liceu dezvăluie legăturile existente între organizații, iar privită din plan vertical – legăturile cu alte rețele. Intersecția celor două planuri ușurează accesul la resursele financiare, informaționale și instituționale. Având în vedere valoarea stimulării și susținerii rețelelor interorganizaționale ca vehicule pentru atingeră obiectivelor organizațiilor școlare, este important să generăm cunoștințe adiționale despre necesitatea acestor colaborări, circumstanțele în care acestea funcționează eficient, despre tipurile de colaborare care sunt potrivite în anumite contexte pentru a îndeplini scopuri organizaționale.

Referințe:

1. DURKHEIM, E. *Diviziunea muncii sociale*. București: Albatros, 1922/2001, p.268. ISBN: 978-973-636-285-9
2. VLĂSCEANU, M. *Organizații și comportament organizațional*. Iași: Polirom, 2003, p.147. ISBN 973-681-412-2
3. <https://dexonline.ro/definitie/liceu> Accesat: 20.05.2020.
4. VLĂSCEANU. *Op. cit.* p.225.
5. *Ibidem*, p.168.
6. *Ibidem*, p.156.
7. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. Iași: Institutul European, 2001, p.14. ISBN973-611-199-7
8. VLĂSCEANU, M. *Op. cit.*, p.154.

Date despre autor:

Andra-Ramona BORSȘ, doctorandă, Școala doctorală *Științe ale Educației*, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: andra_bors@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-3036-3553

Prezentat la 27.04.2020